

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНИХ
ПРАКТИК**

**Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Виконав: студент 4 курсу, групи 12-402
спеціальності 015.18 Професійна освіта
(Технологія виробництва і переробки продуктів
сільського господарства)

Освітньо-професійної програми Професійна
освіта (Технологія виробництва і переробки
продуктів сільського господарства)

Калугер Сергій Михайлович

Керівник к.пед.н., доцентка Блах Валерія
Сергіївна

Рецензент: к.пед.н., доцентка Шпак Лариса
Миколаївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи формування культури спілкування майбутніх фахівців професійної освіти	6
1.1. Культура спілкування студентів як інструмент розвитку особистості майбутнього фахівця.....	6
1.2. Культура спілкування у контексті підготовки майбутніх фахівців професійної освіти.....	10
РОЗДІЛ 2. Особливості формування культури спілкування майбутніх фахівців професійної освіти під час проходження навчальних практик	13
2.1. Психолого-педагогічні аспекти формування культури спілкування майбутніх фахівців професійної освіти.....	13
2.2. Особливості формування культури спілкування студентів під час проходження навчальних практик.....	17
ВИСНОВКИ	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23
ДОДАТКИ	26
Додаток А. Методика «Чи умієте ви спілкуватися?».....	26
Додаток Б. Методика «Чи подобається ви людям?».....	29

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах інформаційного суспільства процеси модернізації вищої освіти та входження України в світовий освітній простір потребують змін у підготовці конкурентоспроможних спеціалістів та їхнього професійного та культурного рівня. Нового значення набуває нині категорія культури спілкування сучасного фахівця, здатного до активної творчої діяльності в умовах формування креативного мислення з урахуванням швидкого розвитку науково-технічного прогресу та підвищення рівня комунікативної активності у різних сферах діяльності.

У зв'язку з цим підвищується значущість психолого-педагогічної підготовки студентів та її реалізації у практичній діяльності, яка сприяє формуванню професійного й культурного рівня особистості, у тому числі й культури спілкування і стає однією з основних складових підготовки фахівців професійної освіти.

Проблема формування культури спілкування у майбутніх фахівців професійної освіти була предметом дослідження українських і закордонних науковців. Різні аспекти цього питання вивчали Б.Г. Ананьєв, Л.В. Барановська, Л.С. Виготський, Н.П. Волкова, Л.Г. Кайдалова, І.І. Комарова, О.О. Леонт'єв, Н.Г. Ничкало, О.М. Опалюк, К.К. Платонов, Л.В. Пляка, С.Л. Рубінштайн, Ю.В. Сербалюк, Н.М. Стрельнікова, В.Є. Штифурак та інші.

У той же час питання формування культури спілкування майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти потребує оновлення та подальшого дослідження.

Актуальність проблеми, її значущість обумовило вибір теми дослідження «Формування культури спілкування у майбутніх фахівців професійної освіти під час навчальних практик».

Мета дослідження – дослідити особливості формування культури спілкування у майбутніх фахівців професійної освіти під час проходження навчальних практик.

Відповідно до мети визначено основні *завдання* дослідження:

- 1) проаналізувати культуру спілкування студентів як інструмент розвитку особистості майбутнього фахівця;
- 2) дослідити культуру спілкування у контексті підготовки майбутніх фахівців професійної освіти;
- 3) розглянути психолого-педагогічні аспекти формування культури спілкування майбутніх фахівців професійної освіти;
- 4) виявити особливості формування культури спілкування студентів під час проходження навчальних практик.

Об'єкт дослідження – психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців професійної освіти.

Предмет дослідження – формування культури спілкування у майбутніх фахівців професійної освіти в процесі навчальних практик.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання сформульованих завдань було використано сукупність взаємодоповнюваних наукових методів:

- теоретичних – аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, наукових публікацій з метою узагальнення, систематизації, порівняння різних поглядів на дослідження;
- емпіричні – педагогічне спостереження.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані під час проведення дослідження дані дозволять глибше зрозуміти особливості формування культури спілкування у майбутніх фахівців професійної освіти. Результати дослідження можуть бути використані у практиці діяльності закладів професійно-технічної освіти, а також викладачами закладів вищої освіти.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел – 30 найменувань. Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 30 сторінок комп'ютерного набору, з них 21 сторінка основного тексту. Робота містить 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

1.1. Культура спілкування студентів як інструмент розвитку особистості майбутнього фахівця

Формування інтелектуального потенціалу особистості є одним з головних завдань сучасної освіти України. Важливе значення для професійної діяльності майбутнього фахівця в освітньому просторі ХХІ століття має культура спілкування.

У сучасних психолого-педагогічних й методичних джерелах категорія «спілкування» розглядається у багатьох аспектах, у тому числі і як різновид діяльності.

Саме у спілкуванні особистість виявляє здібності, якості, знання, вміння й навички, засвоює суспільно-історичний досвід, моральні норми, правила, цінності, способи діяльності, при цьому здійснюється формування особистості як суб'єкта діяльності. Тому спілкування беззаперечно є важливішим чинником особистісного розвитку.

Аналіз наукової літератури доводить, що дослідженням феномену спілкування присвячені праці українських й зарубіжних вчених Б.Г. Ананьєва, Л.В. Барановської, Л.С. Виготського, Н.П. Волкової, Л.Г. Кайдалової, І.І. Комарової, О.О. Леонтьєва, Н.Г. Ничкало, О.М. Опалюка, К.К. Платонова, Л.В. Пляки, С.Л. Рубінштайна, Ю.В. Сербалюка, Н.М. Стрельнікової, В.Є. Штифурак та ін. Питання культури спілкування вивчали І.Ю. Афанасьєв, В.С. Грехнев, М.С. Дороніна, А.П. Коваль, В.А. Малахов, М.І. Пентилюк, І.А. Сайтарлі, Т.К. Чмут та ін.

У психологічному словнику наведено таке визначення: «Спілкування – зв'язок між людьми, в процесі якого виникає психічний контакт, що проявляється в обміні інформацією, взаємопереживанні, взаєморозумінні, взаємному впливі» [16].

Словник-довідник з професійної педагогіки зазначає, що «спілкування – універсальна форма активності суб'єкта; встановлення й розвиток взаємодії та взаємовпливу суб'єктів, міжособистісні відношення у процесі яких відбувається взаємоприйняття та взаємообмін інформацією» [24].

Оскільки спілкування є невід'ємною складовою міжособистісних відношень, важливе значення набуває категорія культури спілкування, яку в контексті нашого дослідження ми будемо розглядати як одну з важливих професійних компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти.

Грабар Н.Г., Мазоренко М.О. зазначають, що: «Однією з перших в Україні термін «культура спілкування» в науку ввела Т.К. Чмут» [9, с.5].

Дослідники Т.К. Чмут, Л.Г. Чайка вважають, що «культура спілкування є складовою культури людини в цілому» [29, с. 12]. Також вони дали наступне визначення: «Культура спілкування у вузькому розумінні слова – це сума набутих людиною знань і вмінь та навичок спілкування, які створені й прийняті в конкретному суспільстві на певному етапі його розвитку» [29, с. 12].

Під час опитування, проведеного у закладах освіти різних рівнів, студенти, відповідаючи на запитання «Що таке культура спілкування», відзначили, що «...це сукупність вмінь людини аналізувати вчинки інших людей; складова мовлення; вміння поводитися культурно; вміння знайти правильний та делікатний підхід; бажання бути культурним і приємним співрозмовником» [29, с. 11].

Філософський енциклопедичний словник трактує поняття культури спілкування таким чином: «Культура спілкування – поняття

філософії, культури та етики, що окреслює норми й принципи продуктивного спілкування та їх реалізацію у бутті особистості чи суспільства» [25, с. 315]. Далі у словнику зазначено, що «кожна національна культура має свою специфічну культуру спілкування, проте культура спілкування має й універсальну ознаку - толерантність, яка стає досить актуальною на межі ХХ - ХХІ ст.» [25, с. 315].

Також у виданні зазначається, що «зовнішнім виявом культури спілкування є етикет, що являє собою сукупність правил взаємин між людьми в стандартних, буденних та святкових ситуаціях, які дають можливість комфортного спілкування, організують та спрощують стосунки між людьми. Внутрішнім виявом культури спілкування є світоглядна толерантність, яка означає здатність до неупередженого сприйняття цінностей та архетипів іншої культури, спрямованість на діалог та взаємну актуалізацію. Важливою умовою реалізації культури спілкування особистості є наявність елементарних знань у галузі психології (типи темпераменту, характеру тощо)» [25].

Грабар Н.Г., Мазоренко М.О. підкреслюють, що: «Культура спілкування – це вміння встановлювати зворотній зв'язок, відгукнутися на думки, почуття, турботи й проблеми іншої людини (це стосується всіх рівнів спілкування). Форми спілкування змінні, сутність – незмінна» [9, с. 4].

Формування культури спілкування майбутніх фахівців професійно-технічної освіти відбувається як умова реалізації їхньої професійної компетентності та засіб особистісного і професійного зростання.

О.Г. Берестенко зазначає, що: «Професійне спілкування – творчий, керований процес взаємообміну повідомленнями, організації взаєморозуміння, досягнення оптимальної взаємодії, взаємопізнання в різних видах діяльності учасників професійно спрямованої комунікації» [4].

Під час професійного спілкування фахівець вирішує багато складних, унікальних, іноді непередбачених завдань, аналізує нестандартні ситуації, тому такий спеціаліст повинен мати певні особистісні якості, які сприятимуть прийняттю новаторських рішень, ефективному використанню свого творчого потенціалу, критичному аналізу ситуації, при цьому дотримуючись норм і правил культури спілкування.

Культура спілкування є інструментом розвитку та складником загальної культури особистості. Науковці вважають, що культура спілкування нерозривно пов'язана з культурою поведінки і культурою мовлення [4].

Специфіка культури спілкування виражається ще й в тому, що на її ефективність впливають чинники особистості: зовнішність, привабливість, фізична краса, почуття смаку; вираз обличчя й очей, міміка й пантоміміка; інтелект, професійна компетентність, що проявляється в розумінні проблематики, швидке прийняття рішення; мотивація, інтерес; естетичний чинник та психологічне ставлення до суб'єкта спілкування, формування першого враження, загальна психологічна культура; часовий проміжок й умови спілкування.

Отже, культура спілкування є інструментом розвитку особистості, тому оволодіння нею надасть можливість майбутнім фахівцям розвивати власні позитивні емоції, налаштовувати позитивне ставлення співрозмовника до себе, до своєї діяльності; розвивати професійні зв'язки, організовувати діяльність на взаємовигідних умовах; усвідомлювати інформацію про особисте сприйняття та оцінювання іншими суб'єктами взаємодії.

1.2. Культура спілкування у контексті підготовки майбутніх фахівців професійної освіти

Сучасний фахівець професійної освіти у своїй діяльності повинен виявляти свідоме і розумне ставлення до особистості, підтримувати належний рівень соціально прийнятої поведінки під час міжособистісної взаємодії.

Успіх професійної діяльності майбутнього фахівця професійної освіти в значній мірі залежить від рівня культури спілкування. Розглянемо рівні оволодіння культурою спілкування.

Низький рівень культури спілкування характеризується наявністю окремих якостей спілкування, невисокою продуктивністю, невпевненістю, порушенням динаміки мовлення, появою стереотипів мовлення, невмінням підтримувати діалог, зниженням працездатності.

Базовий рівень культури спілкування характеризується володінням основами професійного спілкування, спрямованістю на діалогічну взаємодію, продуктивністю роботи, вмінням організувати співрозмовника або колектив на виконання дій, свідоме сприйняття та розуміння дорученої справи.

Високий рівень культури спілкування характеризується ініціативністю, творчим відношенням до вибору методів, засобів й прийомів спілкування, ведення діалогу, вмінням підтримувати взаємини з іншими учасниками процесу, здатністю сприймати, розуміти, засвоювати зміст думок, настроїв, почуттів інших, умінням досягати поставлених цілей. Під час високого рівня культури спілкування у повній мірі відбувається обмін інформацією, налагодження зв'язків на рівні співпереживання, співпізнання, реалізується комунікативний напрям спілкування. При цьому досягається суб'єкт-суб'єктний характер спілкування, що характеризується рівністю психологічних

позицій, активністю співрозмовників, готовністю прийняття співрозмовника та співпраці, взаємодії з ним.

О.Г. Берестенко виокремлює компоненти, що створюють високий рівень культури спілкування, серед яких: комунікативні установки, які «вмикають» механізми спілкування; знання етичних норм спілкування, прийнятих у конкретному суспільстві, знання психології спілкування (категорій, закономірностей, механізмів і психології сприймання й розуміння одне одного); уміння застосовувати ці знання з урахуванням ситуації, відповідно до норм моралі конкретного суспільства та загальнолюдських цінностей [4].

Рівень культури спілкування відображають форми, стилі спілкування, досвід діяльності, які постійно необхідно удосконалювати з урахуванням креативності, творчості. Ефективність роботи фахівця професійної освіти значною мірою залежить від форм, стилю спілкування, його емоційного забарвлення, тому важливим є постійне удосконалення умінь, навичок, здібностей у сфері спілкування, а також дотримання норм службового етикету.

Щоб піднімати культуру спілкування на вищі щаблі, слід постійно збагачувати спілкування новими прийомами та засобами. Особливістю спілкування на різних рівнях є те, що воно вимагає постійної адаптації до умов діяльності, що часто змінюються.

Під час спілкування може змінюватись оцінка співрозмовника й самооцінка, рівень інтелектуальної активності, концентрація уваги, тому ступінь проникнення в проблему та вміння передати складне явище ясно, логічно, послідовно потребує максимальної уваги, наполегливості, принциповості, послідовності в діях, поєднаних із тактовністю й гнучкістю, дисципліною та самодисципліною.

Високому рівню культури спілкування притаманні також особливі морально-психологічні якості: чуйність, повага до співрозмовника,

психологічна культура, почуття власної гідності, позитивне ставлення до обраної професії, бажання постійно навчатися, самовдосконалюватися.

Під час підготовки фахівців професійної освіти у закладі вищої освіти важливою умовою оволодіння майбутньою професією є знання основ спілкування та оволодіння культурою спілкування. Формування культури спілкування у студентів можливо як під час навчальних занять, так і в процесі проходження навчальних практик.

Тому під час психолого-педагогічної складової підготовки майбутніх фахівців професійної освіти необхідно прагнути до формування в студентів високого рівня культури спілкування, який вони застосовуватимуть у практичній діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК

2.1. Психолого-педагогічні аспекти формування культури спілкування

Сучасна педагогічна наука постійно знаходиться у пошуку інноваційних підходів у освітньому процесі для створення умов для формування й розвитку освіченої, культурної особистості, здатної до самореалізації, соціалізації у суспільстві.

Педагогічна діяльність майбутніх фахівців професійної освіти пов'язана з щоденним рішенням численних педагогічних задач, у т.ч. й задач, пов'язаних із педагогічним спілкуванням.

Культура спілкування об'єднує внутрішню культуру особистості й зовнішні її прояви. Тому майбутній фахівець професійної освіти повинен мати і демонструвати високий рівень культури спілкування, забезпечувати взаємозв'язок психолого-педагогічних, фахових, культурологічних, естетичних знань і професійних умінь як чинників розвитку професійної культури педагога.

Основними характеристиками, що впливають на рівень культури спілкування фахівця можна вважати: фахову підготовку, професійну майстерність, професійний такт, професійну самосвідомість, професійну етику, комунікативну компетентність, моральну культуру, культуру поведінки, взаєморозуміння, професійно значущі властивості особистості, сформованість неповторного стилю спілкування, зовнішню культуру.

Підґрунтям формування культури спілкування майбутніх фахівців професійної освіти є особистісно-орієнтований, діяльнісний,

компетентнісний, культурологічний підходи формування особистості студента, його мотивація до саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти, професійної гнучкості та мобільності.

Розглянемо формування культури спілкування майбутніх спеціалістів професійної освіти засобами психолого-педагогічних дисциплін як можливість реалізації їхньої професійної компетентності, а також як спосіб особистісного зростання у фаховій діяльності.

Формування культури спілкування студентів протягом навчання у закладі вищої освіти здійснюється поетапно, що надає можливість прослідкувати взаємозалежність і взаємозумовленість компонентів.

На етапі усвідомлення відбувається вироблення у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до культури спілкування, потреби вдосконалення власних характеристик особливостей особистості. При цьому саме формування мотиву відбувається у три стадії: виникнення потреби та первинного мотиву; активізація пошуку засобів щодо задоволення потреби; встановлення конкретної мети та пошук шляхів її досягнення. На цьому етапі доцільно зорієнтувати педагогічне керівництво формуванням культури спілкування саме на розвиток особистості, спрямувати діяльність студентів на спостереження за культурою спілкування досвідчених викладачів, порівнюючи її з особливостями власного спілкування. Аналіз результатів спостережень приводять майбутніх фахівців професійної освіти до необхідності вдосконалення власної культури спілкування.

На етапі пізнання здійснюється опанування студентами професійно значущих норм і правил професійного спілкування, розвиток їхніх пізнавальних здібностей і потреб особистості, а також здатностей до ефективного сприймання та осмислення інформації. На цьому етапі студенти вчаться налагоджувати міжособистісні контакти, адекватно оцінювати співрозмовника під час спілкування, здійснювати продуктивну взаємодію у професійній сфері, поглиблювати професійні

поняття, знання етичних вимог і правил, створювати внутрішній план комунікативних дій. Педагогічне керівництво при цьому реалізується під час вивчення психолого-педагогічних і фахових дисциплін у процесі вирішення конкретних завдань. Для активізації пізнавальної діяльності студентів доцільно при цьому широко використовувати міжпредметні зв'язки, які сприяють взаємодоповненню теоретичних знань і практичних умінь із різних галузей та їхнє узагальнення.

Виробнича діяльність фахівців професійної освіти здійснюється в умовах постійної міжособистісної взаємодії. Це важливо враховувати під час підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти, оскільки їхня майбутня професія пов'язана з постійними контактами на всіх рівнях виконання службових обов'язків, необхідністю швидко реагувати на зміну професійних ролей (викладач, вихователь, колега, підлеглий тощо). Культура спілкування відображає комплекс зв'язків і взаємовпливів, що виникають в процесі спільної діяльності в системі педагог-учень, педагог-керівник, педагог-педагог, педагог-батьки тощо.

На наступному етапі відбувається актуалізація готовності майбутніх спеціалістів професійної освіти виконувати професійну діяльність з урахуванням комплексу отриманих знань з культури спілкування, вироблених умінь і навичок міжособистісної взаємодії, а також відбору професійно-значущої інформації. Педагогічне керівництво на цьому етапі полягає у розробці та застосуванні методичних особливостей формування культури спілкування майбутніх фахівців з урахуванням специфіки обраної спеціальності.

Під час навчання у закладі вищої освіти студенти у процесі вивчення психолого-педагогічних, фахових дисциплін та курсів за вибором отримують теоретичні знання, практичні вміння та навички, які вдосконалюють під час проходження різних видів практики, у т.ч. й навчальної.

На останньому етапі – адаптації – відбувається розвиток здатностей застосовувати набуті компетентності з культури спілкування під час виконання професійних функцій у навчально-виробничій, а надалі й майбутній професійній діяльності. Педагогічне керівництво на цьому етапі полягає у сприянні цілеспрямованому включенню сформованих компетентностей у навчально-виробничу діяльність майбутніх фахівців.

Формування культури спілкування значною мірою залежить від методів і методичних прийомів, що використовуються у цьому процесі. У той же час під час вибору методів необхідно враховувати дидактичну мету, характер й зміст матеріалу, який планується реалізовувати у навчанні, а також їх направленість на активізацію пізнавальної діяльності студентів, усвідомлення ними необхідності розвитку особистісних якостей.

Успішність сформованості професійної культури спілкування у студентів в значній мірі залежить від їхньої активності, зацікавленості й самостійності в розуміння і бажанні отримання високого рівня професійної кваліфікації й компетентності. У зв'язку з цим значна увага в процесі фахової підготовки приділяється методам активного та інтерактивного навчання, які стимулюють активність й самостійність студентів, формують креативність і критичне мислення.

До таких методів навчання майбутніх фахівців професійної освіти відносять проблемний метод, ділові ігри, вирішення педагогічних задач, навчальні проєкти, дискусії, аналіз конкретних ситуацій, науково-дослідницьку роботу та ін.

Особливе місце в системі методів, що впливають на формування культури спілкування майбутніх фахівців, належить методу самостійного навчання, який безпосередньо пов'язаний з самоаналізом, самоконтролем, самоспостереженням, самостійним пошуком необхідної інформації та дозволяє скорегувати траєкторію навчання студента.

Таким чином, представлені психолого-педагогічні аспекти формування культури спілкування студентів протягом навчання у закладі вищої освіти сприятимуть розвитку мотивації до особистісного вдосконалення і зростання, прагнення до досягнення успіху у професії.

2.2. Особливості формування культури спілкування студентів під час проходження навчальних практик

Формування особистості майбутніх фахівців професійної освіти здійснюється як у навчальній, так і в позанавчальній діяльності закладу вищої освіти. Навчальну практику можна розглядати як частину освітнього процесу, яка дозволяє певним чином трансформувати навчальну діяльність в професійну.

У Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року визначені шляхи забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти, серед яких - «удосконалення системи підготовки педагогічних працівників у сфері професійної (професійно-технічної) освіти із залученням до освітнього процесу висококваліфікованих працівників виробництва та сфери послуг» [13].

Тому значна увага приділяється підготовці майбутніх фахівців під час проходження навчальних практик. Робочою програмою навчальної практики освітньої програми «Професійна освіта (Технологія виробництва і переробка сільськогосподарської продукції)» визначено, що базою практики є структурні підрозділи університету, професійно-технічні заклади освіти, промислові й сільськогосподарські підприємства, транспортні, промислові і сервісні підприємства [19].

Для педагогічної діяльності майбутніх фахівців професійної освіти важливим напрямом підготовки є проходження навчальних практик, під

час яких значна увага приділяється діяльності студентів з урахуванням сформованої культури спілкування. На цьому етапі їхньої навчальної діяльності важливо спостерігати за особистісними проявами в різних ситуаціях, аналізувати дії, доцільно надавати рекомендації щодо вдосконалення навичок моделювання комунікативного процесу, прогнозування реакцій учасників комунікацій на окремі висловлення й вчинки, розпізнавання емоційного стану, мотивів поведінки з урахуванням засвоєних теоретичних знань та сформованих практичних умінь й навичок.

Особливості формування культури спілкування майбутніх фахівців професійної освіти під час проходження навчальних практик ґрунтуються на тому, що практична підготовка створює умови для збагачення студентів життєвим досвідом, ознайомлює із особливостями спілкування у виробничому колективі, вирішення виробничих завдань.

В процесі проходження навчальної практики майбутні фахівці засвоюють основні положення, що асоціюються з культурою спілкування в установі, а саме: систему норм і правил, цінностей та соціальних ролей; поведінкові стереотипи під час взаємодії (мова, правила, традиції, ритуали); психологічний клімат; підтримання іміджу; символи, що асоціюються з установою. Сприйняття й усвідомлення корпоративної культури дозволить студентам у подальшому реалізуватися у своїй професійній сфері діяльності. Для самооцінювання доцільно провести самоаналіз за методиками, наведеними у додатках А, Б.

Рівень внутрішнього комфорту майбутніх фахівців професійної освіти під час проходження навчальних практик, а саме: душевної рівноваги, відчуття поважливого ставлення, підтримання творчих ініціатив, залежить від міжособистісних стосунків тієї установи, де відбувається практична підготовка. Тому від керівника бази практики

безпосередньо залежить рівень створеної корпоративної культури, культури спілкування, психологічний клімат у виробничому колективі.

Отже, створення відповідного психологічного клімату під час проходження навчальної практики дозволяє студенту-практиканту сприймати себе суб'єктом, діяльність якого впливає на загальний результат; усвідомлювати персональну відповідальність за загальний продукт спільної діяльності; пов'язувати свою діяльність з особистісним розвитком; орієнтуватися на пошук, вибір, втілення оптимальних способів здійснення своєї діяльності; усвідомлювати взаємодію особистісних і колективних видів діяльності; поширювати елементи виробничої культури у освітній процес.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають підстави сформулювати такі загальні висновки.

У процесі аналізу наукової та методичної літератури з проблеми дослідження встановлено, що культура спілкування є інструментом розвитку та складником загальної культури особистості, тому оволодіння нею надасть можливість майбутнім фахівцям розвивати власні позитивні емоції, налаштовувати позитивне ставлення співрозмовника до себе, до своєї діяльності; розвивати професійні зв'язки, організовувати діяльність на взаємовигідних умовах; усвідомлювати інформацію про особисте сприйняття та оцінювання іншими суб'єктами взаємодії.

З'ясовано, що ефективність роботи фахівця професійної освіти значною мірою залежить від форм, стилю спілкування, його емоційного забарвлення, тому важливим є постійне удосконалення умінь, навичок, здібностей у сфері спілкування, а також дотримання норм службового етикету. Щоб піднімати культуру спілкування на вищі щаблі, слід постійно збагачувати спілкування новими прийомами та засобами. Особливістю спілкування на різних рівнях є те, що воно вимагає постійної адаптації до умов діяльності, що часто змінюються.

Доведено, що високому рівню культури спілкування притаманні також особливі морально-психологічні якості: чуйність, повага до співрозмовника, психологічна культура, почуття власної гідності, позитивне ставлення до обраної професії, бажання постійно навчатися, самовдосконалюватися.

Під час спілкування може змінюватись оцінка співрозмовника й самооцінка, рівень інтелектуальної активності, концентрація уваги, тому ступінь проникнення в проблему та вміння передати складне явище ясно, логічно, послідовно потребує максимальної уваги, наполегливості,

принциповості, послідовності в діях, поєднаних із тактовністю й гнучкістю, дисципліною та самодисципліною.

Доведено, що у процесі підготовки фахівців професійної освіти у закладах вищої освіти важливою умовою оволодіння майбутньою професією є знання основ спілкування та оволодіння культурою спілкування. Формування культури спілкування у студентів можливо як під час навчальних занять, так і в процесі проходження навчальних практик.

Успішність сформованості професійної культури спілкування у студентів в значній мірі залежить від їхньої активності, зацікавленості й самостійності в розуміння і бажанні отримання високого рівня професійної кваліфікації й компетентності. У зв'язку з цим значна увага в процесі фахової підготовки приділяється методам активного та інтерактивного навчання, які стимулюють активність й самостійність студентів, формують креативність і критичне мислення.

Виявлено, що створення відповідного психологічного клімату під час проходження виробничої практики дозволяє студенту-практиканту сприймати себе суб'єктом, діяльність якого впливає на загальний результат; усвідомлювати персональну відповідальність за загальний продукт спільної діяльності; пов'язувати свою діяльність з особистісним розвитком; орієнтуватися на пошук, вибір, втілення оптимальних способів здійснення своєї діяльності; усвідомлювати взаємодію особистісних і колективних видів діяльності; поширювати елементи виробничої культури у освітній процес.

Проведене дослідження не претендує на повноту та завершеність розв'язання досліджуваної проблеми. Подальших наукових досліджень потребують питання формування культури спілкування майбутніх фахівців з урахуванням гендерних особливостей особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова В.І. Формування комунікативної культури особистості в умовах глобалізації та інформаційного суспільства. *Наукові записки КУТЕП. Серія: Філософські науки*. Вип. 10. 2011. С. 239–258.
2. Баніт О.В. Формування готовності до самоосвіти інженерно-педагогічних працівників ПТНЗ та ВНЗ I-II рівня акредитації. *Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи : зб. наук. праць*. 2011. Вип. 3. Ч.1. С. 216–223.
3. Барановська Л.В. Професійне спілкування: концепція навчання та результати її реалізації. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць*. 2004. Вип.6. С. 253-261.
4. Берестенко О.Г. Культура професійного спілкування : навч.-метод. посіб. Держ. закл. «Луган. нац. унт імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 299 с.
5. Бурдейна Л. Діалогічне спілкування як необхідна умова формування моральної культури студентської молоді. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 1. С. 38-46.
6. Бутенко Т.О. Активні методи навчання у формуванні комунікативної компетентності студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2009. № 11. С. 6-9.
7. Вдовенко І.С. Особливості навчання професійного спілкування студентів університету. *Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць*. Вип. LIІ. Ч. II. Слов'янськ : СДПУ, 2010. С. 9–16.
8. Волкова Н. П. Професійно-педагогічні комунікації : навч. посіб. К. : Академія, 2006. 256 с.

9. Грабар Н.Г., Мазоренко М.О. Культура спілкування : навчально-методичні рекомендації. Х.: ХНТУСГ. 2011. 16 с. – URL: <http://internal.khntusg.com.ua/fulltext/PAZK/UCHEBNIKI/660.pdf> (дата звернення: 07.03.2021).
10. Дегтярьова Г.С., Руденко Л.А. Теоретичні та методичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування : навчально-методичний посібник. К: Педагогічна думка. 2010. 192 с.
11. Дубінка М.М. Психолого-педагогічні умови забезпечення ефективності міжособистісного спілкування. *Рідна школа*. 2007. № 4 (927). С. 33–36.
12. Коваль О. Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки : навчальний посібник. Вид. 2-ге доповнене та перероблене. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 138 с.
13. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. Дата прийняття: 12.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80> (дата звернення: 12.03.2021).
14. Опалюк О.М., Сербалюк Ю.В. Культура спілкування. Психологічні основи професійного спілкування : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2004. 192 с.
15. Пентилюк М.І. Культура професійного спілкування майбутніх фахівців. *Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 4 (51). С.144-151.
16. Психологічний словник. Авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергеєнкова / за ред. Н.А. Побірченко. К.: Науковий світ, 2007. 274 с.
17. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10.02.1998р. № 103/98-ВР. Дата оновлення : 01.01.2021.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.03.2021).

18. Радевич-Вінницький Я. Етикет і культура спілкування. Л.: СПОЛОМ. 2001. 224 с.
19. Робоча програма навчальної практики для студентів спеціальності 015.18 Професійна освіта (Технологія виробництва і переробка сільськогосподарської продукції) денної форми навчання СВО «Бакалавр». URL: <http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%9F%D0%9E%203%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%20%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%90.pdf?id=66950625-63b4-49fb-9edd-3f5f3d6fd4e8> (дата звернення: 10.03.2021).
20. Руденко Л., Сірко Л., Стельмах О., Вавринів О. Методичні засади формування комунікативної культури майбутніх психологів : посібник. Львів. 2020. 71 с.
21. Руденко Л.А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах : монографія. Л.: Піраміда. 2015. 342 с.
22. Руденко Р., Сірко Р., Стельмах О., Вавринів О. Методичні засади формування комунікативної культури майбутніх психологів : посібник. Львів, 2020. 71 с.
23. Сайтарлі І.А. Культура міжособистісних стосунків : навч. посібник. К.: Академвидав, 2007. 240 с.
24. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 364 с.

25. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Ін-т філософії імені Г.С. Сковороди / за ред. В.І. Шинкарука. К.: Абрис, 2002. 742 с.
26. Хміль Ф.І. Ділове спілкування : навч. посіб. – К. : Акдемвидав, 2004. 278 с.
27. Чайка Г.Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посібник. К.: Знання. 2005. 442 с.
28. Чмут Т.К. Культура спілкування : навч. посіб. Хмельницький : Хіруц, 1999. 358 с.
29. Чмут Т.К., Чайка Г.Л., Лукашевич М.П., Осечинська І.Б. Етика ділового спілкування : курс лекцій. К.: МАУП, 2003. 208 с.
30. Щербань П. Сутність педагогічної культури. *Вища освіта України*. 2004. № 3. С. 67-72.
31. Мохненко А.С. Аналіз ефективності функціонування підприємств продовольчої сфери / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2019. – С. 223-235.
32. Мохненко А.С. Економічна сутність конкуренції і конкурентоспроможності / А.С. Мохненко // Таврійський науковий вісник. – Херсон, 2010. – № 68. – С. 165-171.
33. Мохненко А.С. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // Розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища: управління, реалізація та перспективи: колективна монографія; за ред. Шарко М.В. – Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2019. – С. 227-243.
34. Мохненко А.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємств агропромислового сектору економіки / А.С. Мохненко // Сучасний стан та пріоритети розвитку системи обліку, оподаткування й аналізу

виробничо-економічної діяльності суб'єктів господарювання агропромислового сектору економіки: монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2018. – С. 158-167.

35. Мохненко А.С. Підвищення економічної ефективності підприємств в умовах євроінтеграційних процесів / А.С. Мохненко // Теорія, методологія і практика обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів агробізнесу та сільських територій: нові реалії та перспективи в умовах інтеграційних процесів: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2020. – С. 187-200.

36. Мохненко А.С. Особливості корпоративної культури на ІТ-підприємствах в сучасних умовах ведення бізнесу / А.С. Мохненко, К.В. Мельникова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2021. – № 42.

37. Мохненко А.С. Стратегія розвитку регіонального газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко, К.В. Мельникова, О.М. Федорчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2018. – № 32. – С. 91-94.

38. Мохненко А.С. Управління конкурентоспроможністю підприємства на основі застосування системного підходу / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька / Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту – Черкаси, 2018. – № 2 (25). – С. 13-25.

39. Мохненко А.С. Формування системи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко // Структурна модернізація економіки: прогнози сценарії та перспективи розвитку регіону: монографія; за ред. проф. Шарко М.В. – Херсон: ПП "Вишемирський", 2018. – С. 276-284.

40. Mokhnenko A. Software economy as a vector of management of

innovative infrastructure of the region / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, K. Melnikova // Вісник Хмельницького національного університету. Серія "Економічні науки". – Хмельницький, 2019. – № 5. – С. 7-10.

41. Mokhnenko A. Concept of sustainable development of the food sector enterprises in the competitive environment / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, O. Protosivitska // Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine: monograph; edited by Khudolei V., Ponomarenko T. – Prague: OKTAN PRINT s.r.o., 2019. – С. 123-141.

42. Mokhnenko A. Integration of the supply chain management and development of the marketing system / I.Perevozova, L.Horal, A.Mokhnenko, N.Hrechanyk, A.Ustenko, O.Malynka, L.Mykhailyshyn // International Journal of Supply Chain Management. – 2020. – № 9. – Issue 3. – P. 496-507.

43. Mokhnenko A. Mathematical-Logistic Model of Integrated Production Structure of Food Production / A.Mokhnenko, V.Babenko, O.Naumov, I.Perevozova, O.Fedorchuk // CEUR Workshop Proceedings, 2020, Volume 2732, P. 446-454.

Додаток А
Методика «Чи умієте ви спілкуватися?»
(за Дегтярвою Г.С., Руденко Л.А.)

Відзначте ситуації, що викликають у вас незадоволення чи досаду і роздратування під час бесіди з будь-якою людиною – будь то ваш товариш, колега по службі, безпосередній начальник, керівник, чи просто випадковий співрозмовник.

Розглянувши всі пункти анкети, підбийте підсумок: підрахуйте відсоток ситуацій, що викликають досаду і роздратування.

1. Співрозмовник не дає мені шансу висловитися, у мене є, що сказати, але немає можливості вставити слово.
2. Співрозмовник постійно перериває мене під час бесіди.
3. Співрозмовник іноді не дивиться в обличчя під час розмови, і я не упевнений, чи слухають мене.
4. Розмова з таким партнером часто викликає почуття пустої витрати часу.
5. Співрозмовник постійно метушиться: олівець і папір його займають більше, ніж мої слова.
6. Співрозмовник ніколи не посміхається. У мене виникає почуття незручності і тривоги.
7. Співрозмовник завжди відволікає мене питаннями і коментарями.
8. Що би я не висловив, співрозмовник завжди охолоджує мій запал.
9. Співрозмовник завжди намагається спростувати мене.
10. Співрозмовник пересмикує зміст моїх слів і вкладає в них інший зміст.
11. Коли я ставлю запитання, співрозмовник змушує мене захищатися.

12. Іноді співрозмовник перепитує мене, роблячи вид, що не розчув.

13. Співрозмовник, не дослухавши до кінця, перебиває мене лише потім, щоб погодитися.

14. Співрозмовник при розмові зосереджено займається чимось стороннім: грає олівцем, протирає скельця окулярів і т.д., і я твердо упевнений, що він при цьому неуважний.

15. Співрозмовник робить висновки за мене.

16. Співрозмовник завжди намагається вставити слово в моє оповідання.

17. Співрозмовник дивиться на мене дуже уважно, не мигаючи.

18. Співрозмовник дивиться на мене, ніби оцінюючи. Це турбує.

19. Коли я пропоную будь-що нове, співрозмовник уставляє смішні історії, жарти, анекдоти.

20. Співрозмовник переграє, показуючи, що цікавиться бесідою, занадто часто киває головою, ойкає і підтакує.

21. Коли я говорю про серйозне, співрозмовник уставляє смішні історії, жарти, анекдоти.

22. Співрозмовник часто дивиться на годинник під час розмови.

23. Коли я входжу в кабінет, співрозмовник кидає всі справи і всю увагу звертає на мене.

24. Співрозмовник поводиться так, начебто я заважаю йому робити щось важливе.

25. Співрозмовник вимагає, щоб усі погоджувалися з ним. Будь-яке його висловлення завершується питанням: «Ви теж так думаєте?» чи «Ви не згодні?»

Опрацювання результату тестування

Спочатку підраховується відсоток ситуацій (стосовно 25), що викликають досаду і роздратування. Для цього необхідно число оцінок помножити на 4 (оскільки одна оцінка відповідає 4%).

Якщо відсоток ситуацій, що викликають у вас досаду і роздратування, складає:

70-100% – ви поганий співрозмовник. Вам необхідно працювати над собою й учитися слухати;

40-70% – вам властиві деякі недоліки. Ви критично ставитеся до висловлень, вам ще бракує деяких рис гарного співрозмовника: уникайте поспішних висновків, не загострюйте уваги на манері говорити, не прикидайтеся, не шукайте прихований зміст сказаного, не монополізуйте розмову;

10-40% – ви гарний співрозмовник, але іноді відмовляєте партнеру в повному розумінні. Повторюйте чомно його висловлення, дайте йому час розкрити свою думку цілком, пристосовуйте свій темп мислення до його мовлення, і можете бути упевнені, що спілкуватися з вами буде приємніше;

0-10% – ви відмінний співрозмовник. Ви вмієте слухати. Ваш стиль спілкування може стати прикладом для оточуючих.

Додаток Б
Методика «Чи подобається ви людям?»
(за Дегтярвою Г.С., Руденко Л.А.)

Відповісти «так» чи «ні» у залежності від того, згодні ви чи ні з наступними твердженнями:

1. Я повинен пам'ятати, що майже щохвилини протягом дня мене пильно оцінюють ті, з ким приходиться спілкуватися.
2. У людини повинне бути досить розвинуте почуття незалежності, щоб обговорювати з друзями своє хобі, незважаючи на те, розділяють вони її захоплення чи ні.
3. Наймудріше – зберігати гідність навіть тоді, коли це здається неможливим.
4. Якщо людина помічає помилки в мовленні інших, вона повинна їх поправляти.
5. Коли ви зустрічаєтеся з незнайомими людьми, ви повинні бути досить дотепні, товариські і привабливі, щоб справити на них враження.
6. Коли вас представляють іншій людині і ви не розчули її ім'я, ви повинні попросити його повторити.
7. Ви упевнені, що вас поважають за те, що ви ніколи не дозволяєте іншим жартувати над собою.
8. Ви повинні бути завжди насторожі, а то оточуючі почнуть жартувати над вами і виставляти вас у смішному вигляді.
9. Якщо ви спілкуєтеся з блискучою і дотепною людиною, краще не вплутуватися в змагання, а віддати їй належне і припинити розмову.
10. Людина завжди повинна намагатися, щоб її поведінка відповідала настрою компанії, у якій він знаходиться.
11. Ви повинні завжди допомагати своїм друзям, тому що може прийти час, коли вам дуже знадобиться їхня допомога.

12. Не варто робити занадто багато послуг іншим, тому що зрештою далеко не всі оцінюють їх гідно.

13. Краще, якщо інші залежать від вас, ніж якщо ви залежите від інших.

14. Справжній друг намагається допомагати своїм друзям.

15. Людина повинна виставляти напоказ свої кращі якості, щоб її гідно оцінили і схвалили.

16. Якщо в компанії розповідають анекдот, що ви вже чули, ви повинні зупинити оповідача.

17. Якщо в компанії розповідають анекдот, що ви вже чули, ви повинні бути досить увічливі, щоб від усього серця посміятися над анекдотом.

18. Якщо вас запросили до друга, а ви волієте сходити в кіно, ви повинні сказати, що у вас болить голова чи придумати якесь інше пояснення, але не ризикувати скривдити друга, повідомляючи йому дійсну причину.

19. Справжній друг вимагає, щоб його близькі поводитися завжди найкращим для нього чином, навіть коли вони і не хочуть того.

20. Люди не повинні вперто і наполегливо захищати свої переконання всякий раз, коли хто-небудь виражає протилежну думку.

За кожну відповідь, що збігається з правильною, нарахуйте собі по 5 балів.

Правильні відповіді: «так» - 6, 13, 14 і 20-й; «ні» – всі інші. Підрахуйте суму балів.

Результати:

80-100 – відмінно; 75-80 – добре; 65-70 – задовільно; 0-60 – погано.

Чим вища сума балів, тим більше підстав вважати, що оточуючі відносяться до вас позитивно.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА
ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Калугер Сергій Михайлович, учасник освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

Сергій КАЛУГЕР
(ім'я, прізвище)